

Đ

Đa

Đa. Một loài cây to, sống lâu, hay trồng ở đình chùa và đường cái, nhựa dẻo, có thể nấu làm cao-su được : *Thần cây đa, ma cây gạo, cú cáo cây đề.*

Đa. Một thứ bánh, tráng bằng bột, phơi khô rồi nướng, ăn giòn : *Củ dừa bánh đa.* Cũng gọi là bánh tráng.

Đa 多. Nhiều (không dùng một mình).

Đa-cảm 感. Hay cảm-thương : *Những người tài-tinh thường đa-cảm.* || **Đa-dâm 淫.** Nói người có nhiều lòng dâm-dục. || **Đa-đình 丁.** Nhiều con trai. || **Đa-đoan 端.** Nhiều mối, nói có ý rắc-rối lắt-léo : *Con tạo đa-đoan, bà nguyệt đa-đoan.* || **Đa-mang 忙.** Chính nghĩa là nhiều việc rối-rít. Dùng sang tiếng ta nghĩa là ồm-ồm, bận-bịu nhiều : *Đa-mang chỉ nữa đèo-bóng (C-o).* || **Đa-nghi 疑.** Hay ngờ : *Đa-nghi như Tào-Tháo.* || **Đa-số 數.** Phần nhiều, phần đông người : *Đảng kia chiếm được đa-số trong nghị-viện.* || **Đa-sự 事.** Lắm chuyện : *Đa-sự thì hay rối việc.* || **Đa-tạ 謝.** Tiếng dùng để tỏ ý cảm ơn. || **Đa-tài 才.** Có nhiều tài giỏi. || **Đa-tài 財.** Nhiều của. || **Đa-tình 情.** 1. Nhiều tình cảm : *Người đa-tình hay đa-cảm.* — 2. Lãng-lơ : *Con mắt đa-tình.* || **Đa-tư đa-lự 思多慮.** Hay lo hay nghĩ : *Người nào đa-tư đa-lự thì chóng già.*

VĂN-LIỆU. — Đa đa ích thiện. — Đa ngôn, đa quá. — Đa thọ, đa nam, đa phú-quí.

Đa-đa. Tên một loài chim thuộc về loài gà rừng, tự gọi là gà-gô.

Đa-phúc. Tên một phủ ở Phúc-yên.

Đá

Đá. Một thứ khoáng-vật rắn, thường dùng để xây nhà, lát đường : *Dẫn như đá.*

Đá bột. Thứ đá sếp, dùng để đánh đồ gỗ cho nhẵn bề mặt. || **Đá cuội.** Thứ đá nhỏ ở suối hay ở sông, nước chảy

lâu nhẵn lì đi. || **Đá giáp.** Thứ đá mài. || **Đá hoa.** Thứ đá có vân. || **Đá kỳ.** Thứ đá giáp, lúc tắm rửa dùng để kỳ. || **Đá lửa.** Thứ đá để đánh lấy lửa. || **Đá mài.** Tiếng gọi chung các thứ đá để mài các đồ sắt cho sắc. || **Đá mẫu.** Thứ đá nhẵn mặt, dùng để mài và lấy mẫu dao. || **Đá nam-châm.** Tức là từ-thạch, một thứ đá có tinh hút sắt, dùng để làm kim chỉ-nam. || **Đá ong.** Thứ đá lỗ-chỗ như tổ ong, dùng để xây. || **Đá vàng.** Đá với vàng. Nghĩa bóng : nói lời nguyện-ước gắn-bó với nhau vững bền như đá với vàng : *Một lời vàng tạc đá vàng thủy-chung (K).* || **Đá vôi.** Thứ đá để nung vôi.

Đá. Lấy chân hất mạnh lên : *Đá cầu ; ngựa đá v. v.* Nghĩa bóng : dự vào, dính vào : *Việc ấy cứ đá đến anh là hỏng.*

Đá đũa. Khéo nói : *Đá đũa dầu lười.* || **Đá gà.** Ghé vào một tí : *Việc gì cũng đá gà vào một tí.*

VĂN-LIỆU. — Tay dấm chân đá. — Chân nam đá chầu xiêu. — Gà cùng chuồng đá lẫn nhau (T-ng).

Đà

Đà. Cái dẹt cứng và tròn, dùng để luồn xuống dưới một vật nặng, để dễ kéo dễ đẩy đi : *Dùng đà để kéo gỗ.* Nghĩa bóng : sức chạy mạnh không hãm ngay được : *Đà xe chạy mạnh không hãm kịp.*

Đà. Cũng như tiếng đã (dùng trong thơ văn cho thuận điệu bằng trắc) : *Sinh đà có ý đợi chờ (K).*

Đà-đao 拖刀. Một miếng võ, kéo rê thanh siêu, giả cách thua chạy để đánh lừa mà chém. Nghĩa bóng : cách đánh lừa : *Đà-đao sấp sẵn chước dùng (K).*

Đà-giang 沱江. Tục-danh là sông Bờ. Một chi-lưu ở bên hữu-ngạn sông Hồng-hà.

Đà-năng 沱灘. Tên cửa sông Hàn ở Quảng-nam. Tức là cửa Hàn (Tourane).

Đả

Đả 打. Đánh : Đả cho một trận thật đau.

Đả-đảo 倒. Đánh đổ : Đả-đảo một chính-phủ. || Đả động 動. Động chạm đến : Không nói đả-dộng đến.

Đã

Đã. Qua rồi, xong rồi, trái vời chưa : Việc đã xong rồi.

VĂN-LIỆU. — Tươi ra đã khắp, thấm vào đã sâu (K). — Vô duyên là phận hồng-nhan đã đành (K). — Đã không kể đoái người hoài (K).

Đã. Tiếng dùng đứng đằng sau câu đề truyền khiến hay báo nhau đứng làm việc khác vợi : Khoan đã, ăn đã.

Đã. Khởi : Đau chóng, đã chầy (T-ng).

VĂN-LIỆU. — Khó muốn giàu, đau muốn đã. — Thuốc đắng đã lại, sự thật hay mất lòng (T-ng).

Đạc

Đạc. Xem « đồ-đạc ».

Đạc 度. Đo : Đạc điền.

Đạc 度. Một chiều dài (nói về c.c. đo ruộng) : Thừa ruộng này đo được hai đạc.

Đai

Đai. Thêm-thắt kéo dài ra : Chuyện có thể mà dài đi dài lại mãi.

Đai. Giải đất chày dài.

Đai. 1. Cái vòng đeo ngang lưng ngoài áo chầu : Mũ áo cân đai. — 2. Cái vòng quấn chặt chung quanh một vật gì : Đai thùng, đai trống.

Đai ngựa. Dây buộc vòng qua bụng ngựa để giữ cái yên cho chặt. Cũng gọi là « thắt đai ».

Đai. Đeo : Người thô đi làm thường đai cả con đi.

Đai con. Cái học để đeo con đằng sau lưng.

Đái

Đái. Đi tiểu.

Đái dầm. Đái trong khi ngủ mê.

VĂN-LIỆU. — Con gái đái vãi đầu hè, Bà ông vua bẽp bề què chân tay. — Ăn cháo đái bát. — Lẽ không vãi, đái không vầy. — Trai khôn lắm nước đái, Gái khôn lắm nước mắt. — Ăn hàng con gái, đái hàng bà lão. — Ăn hại đái nát (T-ng).

Đái 戴. Đội (không dùng một mình).

VĂN-LIỆU. — Người hào-khiết đái-thiên lập-địa, Chi tang-bồng là nghĩa giang-sơn (Cầu hát).

Đái 帶. I. Đai (không dùng một mình) : Quan-đái.

II. Đeo : Già hay đái lật.

III. Giải vô hình vòng quanh lá đất : Hàn-đái, nhiệt-đái.

Đài

Đài. Đờ thờ dùng để chén rượu hay để trà nước : Đài rượu, đài trà.

Đài. Một tuần, một lượt (nói về việc cúng bái) : Một đài hương, một đài âm-dương.

Đài. Để ở gần cổng để đỡ cánh hoa.

Đài 臺. Nền cao để trông xa : Kỳ đài, thiên-ván đài. Tiếng nôm ta dùng trở nghĩa hợm-hĩnh : Người này cách điệu đài lắm.

Đài-các 閣. Nghĩa đen : nền cao và nhà gác. Nghĩa rộng : quan-cách quyền-quy : Ra vào đài-các thanh-thời (C-h). || **Đài-diêm** 閣. Trang-hoàng quá : Ăn mặc đài-diêm. || **Đài gương**. Bờ chữ kính-đài hay trang-đài. Chỗ đàn bà soi gương, trang-diêm. Dùng để gọi tôn người đàn bà : Đài gương soi đến dấu bèo cho chằng (K). || **Đài sen**. Cái đèn nền dáng hoa sen : Đài sen nổi sập, song đào thêm hương (K). || **Đài trang**. Cũng nghĩa như đài gương : Bàng mình lên trước đài-trang tự-tình (K).

VĂN-LIỆU. — Kia ai mẽ gốc đài dương (B.C.) — Sớm khuya hầu-hạ đài doanh (K).

Đài 檯. Cái siêng có tầng ngăn, dùng để dựng hành-lý : Bất phu khiêng đài cho quan trầy.

Đài 臺. Khiêng (không dùng một mình).

Đài-độ 遞. Khiêng gánh điệu-vợi : Đường xá mà đài-độ nhiều đồ thì vất vả lắm. || **Đài-tải** 載. Khiêng, chở : Đài-tải ma tiền cước đất.

Đài 檯. Viết nâng cao lên hơn dòng khác, đề tỏ ý tôn-kinh : Viết văn tế đến dụ-hiệu thần thì phải viết đài tên.

Đài. Bờ chữ đại là lớn, đọc theo âm bằng : Ngày dài, tháng tiểu (tháng đủ, tháng thiếu). Đại-đột nào hay tiểu có dài (thơ trạng Trình).

Đãi

Đãi. Đờ xuống nước sào đi sào lại mà gạn lấy : Đãi đậu, đãi cát lấy vàng.

VĂN-LIỆU. — Bòn tro đãi trấu. — Đãi cứt sáo lấy hạt đa, Đãi cứt gà lấy hạt lấm (T-ng).

Đãi 待. 1. Thết : Đãi tiệc, đãi khách — 2. Cho : Đãi xuất tàu. — 3. Xử vợi : Rằng Tử-công hẹn đãi ta (K).

Đãi-bôi. Xử cách tử-tế ở bề ngoài : Nói đãi-bôi, mời đãi-bôi.

VĂN-LIỆU. — Người dung có ngài thì đãi người dung. Anh em vô ngài thì đừng anh em. — Bốn trăm nhà-nước sao bền vững, Bền vững vì chưng khéo đãi-bôi (thơ vịnh Hán Cao-tổ).

Đãi 待. Đợi (không dùng một mình).

Đãi-thời 時. Đợi thời : Quân-tử đãi-thời.

Đãi 怠. Trể nải, lười biếng (không dùng một mình).

Đãi-nọa 惰. Trể nải, lười biếng : Đãi-nọa làm hỏng việc.

Đãi-dăng. Động đến, can-thiệp đến : *Thế mà im chẳng đãi-dăng.* — *Sợ khi ông bướm đãi-dăng (K).*

Đại

Đại. Tên một loài cây, lá dài và to, cánh hoa ngoài trắng, trong hơi vàng, hương thơm, hay trồng ở trước cửa đình chùa.

Đại 代. I. Đời : *Tam-đại, tứ-đại.*

II. Thay (không dùng một mình).

Đại-biểu 表. Thay mặt cho một người hay nhiều người : *Đại-biểu cho quốc-dân.* **Đại-diện** 面. Thay mặt cho một người : *Đại-diện cho quan thủ-hiến.* **Đại-lý** 理.

1. Người đứng thay quyền để làm việc : *Đại-lý cho một công-ty.* — 2. Chức quan : *Tỉnh này có hai quan đại-lý.*

Đại 大. To, lớn. Trái với tiểu.

Đại-cương 綱. Những phần cốt-yếu lớn : *Chỉ coi đại-cương là đủ.* || **Đại-châu** 洲. Cõi đất ớn : *Trên địa-cầu có ngũ đại-châu.* || **Đại-danh** 名. Danh tiếng lớn : *Đại-danh lừng-lẫy.* **Đại-dương** 洋. Bề lớn. || **Đại-đái** 帶. Dây thắt ngang bụng người chết. || **Đại-đê** 抵. Tổng-quát, nói chung : *Đại-đê cái việc ấy chỉ có thế thôi.* || **Đại-địa** 地. 1. Nói chung cả trên quả đất. — 2. Kiểu đất phát to. || **Đại-đồng** 同. Công-cộng như nhau cả : *Thế-giới đại-đồng.* || **Đại-gia** 家. Nhà có danh-tiếng lớn : *Ông Nguyễn Du là dòng-dõi nhà đại-gia.* || **Đại-hạn** 旱. Nắng lâu, đồng-áng khô-khan : *Năm nào đại-hạn thì mất mùa.* || **Đại-học** 學. Bậc học trên bậc trung-học : *Trường đại-học.* || **Đại-huynh** 兄. Tiếng gọi tôn bề-hạ như bậc anh cả. || **Đại-khái** 概. Cũng nghĩa như đại-đề. || **Đại-loại** 類. Cũng nghĩa như đại-đề. || **Đại-luận** 論. Bài luận lớn bàn những công việc to-tát. || **Đại-lục** 陸. Cõi đất lớn, đi từ bên nọ sang bên kia không phải qua bể : *Á-châu là một đại-lục.* || **Đại-lược** 略. Nói lược qua điều lớn. || **Đại-lượng** 量. Lòng rộng-rãi, bao-dung được nhiều người : *Người quản-lử thường có đại-lượng.* || **Đại-nghĩa** 義. Nghĩa cả : *Vì đại-nghĩa mà bỏ thân.* || **Đại-ngôn** 言. Nói khoác : *Không nên đại-ngôn quá.* || **Đại-nhận** 人. 1. Người lớn kẻ cả. — 2. Tiếng gọi tôn các bậc quan-tư. || **Đại-phàm** 凡. Cũng nghĩa như đại-đề. || **Đại-phu** 夫. Một chức quan cỡ. || **Đại-sứ** 使. Chức quan thay mặt nước mình lưu-trú ở nước khác để giữ việc giao-thiệp. || **Đại-sự** 事. Việc lớn : *Đi sứ là một việc đại-sự.* || **Đại-tài** 才. Tài lớn. || **Đại-tiện** 便. Đi ngoài. **Đại-trướng** 將. Chức cao nhất về hàng quan võ : *Hán Cao-lỗ phong Hàn Tín làm đại-trướng.* || **Đại-thể** 體. 1. Thể thống lớn : *Việc nước phải giữ đại-thể.* — 2. Cũng nghĩa như đại-lược. || **Đại-trào** 朝. Cũng nói là đại-triều. Buổi chiều lớn. Trái với thường-triều : *Mũ áo đại-trào.* || **Đại-ước** 約. Nói rút tắt lại : *Đấy là nói đại-ước.* || **Đại-xá** 赦. Tha hết cả mọi tội : *Xin ngài đại-xá cho.* || **Đại-suất** 率. Cũng nghĩa như

đại-đề. || **Đại-ý** 意. Cái ý lớn : *Nói tóm đại-ý một quyển sách.* || **Đại-yếu** 要. Cũng như đại-cương.

Đại-cồ-việt 大瞿越. Tên nước Nam về đời nhà Đinh.

Đại-dương-châu 大洋洲. Cũng gọi là Hải-dương-châu. Một châu trong năm đại-châu, gồm những quần đảo trong Thái-bình-dương.

Đại-học 大學. Tên một sách trong Tứ-thư.

Đại-tây-dương 大西洋. Bề lớn ở vào giữa châu Âu châu Mỹ.

Đam

Đam 耽. Say, mê.

Đam mê 迷. Say mê : *Đam mê tửu-sắc.*

Đám

Đám. 1. Một vùng : *Đám cỏ, đám mây.* — 2. Một cuộc hội họp đông người : *Đám cưới, đám ma, đám liệm, làng vào đám.* Có khi nói riêng về đám ma : *Đưa đám, nhà đám.*

Đám thứ. Nói chung về những cuộc hội-hè ăn uống trong làng.

VĂN-LIÊU. — Lòng tôi muốn lấy thợ kèn, *Đám sang thì bánh, đám hèn thì xoi.* — *Đình-đám người, mẹ con ta.* — *Ai chê đám cưới, ai cười đám ma (T-ng).*

Đàm

Đàm 談. Bàn, nói chuyện (không dùng một mình).

Đàm-đạo 道. Nói chuyện : *Đàm-đạo về chính-trị.* ||

Đàm-luận 論. Bàn-bạc : *Đàm-luận về văn-chương.* ||

Đàm-phán 判. Bàn-bạc quyết-đoán một việc gì : *Liệt-cương mở cuộc đàm-phán về việc tài-bình.* || **Đàm-tiểu** 笑.

1. Chuyện trò cười cợt : *Anh em họp mặt để đàm-tiểu với nhau.* — 2. Bàn-bạc chê bai : *Đừng để cho thiên-hạ đàm-tiểu.*

Đàm 痰. Hòm : Bệnh đàm.

Đàm 禪 hay là đàm-lã. Lễ hết đại-tang.

Đàm 曇 (chữ kinh Phật). Tức là tru-dàm nói tắt. Một thứ hoa, tương-truyền rằng khi nào có Phật xuất thế thì mới nở : *Mượn hoa đàm, đuốc tuệ làm duyên (C-o).*

Đảm

Đảm 擔. Gánh. Dùng sang tiếng ta chỉ nghĩa người đàn bà giỏi cang-đáng công việc : *Người đàn-bà này đảm lắm.*

Đảm-bảo 保. Gửi tài-sản gì để làm tin ; đứng bảo-lĩnh cho người nào : *Gửi văn-lự nhà làm đảm-bảo. Đứng đảm-bảo cho người vay nợ.* || **Đảm-dương** 當. Gánh vác được

nhiều công việc : *Đảm-dương việc nước.* || **Đảm-nhiệm** 任. Gánh vác chịu đựng : *Đảm-nhiệm công việc xã-hội.* || **Đảm-phụ** 負. Gánh đội ; cang-đáng công việc : *Người lái mới đảm-phụ được việc lớn.*

Đám 膽. Nghĩa đen : mật. Nghĩa bóng : bạo-dạn : Người có胆.

Đám-lược 略. Bạo-dạn và có mưu-mẹo : Phạm Ngũ-Lão là người làm tướng có **đám-lược**.

VĂN-LIỆU. — Nát đảm, kinh hồn (T-ng).

Đạm

Đạm 淡. Nhạt (không dùng một mình).

Đạm-bạc 泊. 1. Nhạt-nhẽo : Nhân-tình **đạm-bạc**. — 2. Suông, không có gì : Cảnh nhà **đạm-bạc**. || **Đạm-chất** 質. Chất trong có **đạm-khí**. || **Đạm-khí** 氣. Một thứ khí nhiều nhất trong không khí, không làm cho lửa cháy được (azote). || **Đạm-tình** 情. Tình nhạt-nhẽo : **Đem** **đạm-tình** gửi áng công-danh (phú cô).

Đàn

Đàn. Cái hàng ngang hàng dọc lần lượt với nhau : **Đàn phên**, **đàn lưới**, **đàn rỏ**, **đàn mũ v. v.**

VĂN-LIỆU. — **Đàn** **chẳng** tay rậm. — Ngồi buồn bắt hồ cưỡi chơi, **Đàn** nia sảy đá, giết voi xem giò. — Vụng **đàn** thúng giữa đường. — Ấy ai **đàn** dặm giạt-dầm bỗng dưng (K).

Đàn 丹. Đỏ vàng (không dùng một mình). Cũng đọc là đơn.

Đàn-độc 毒. Nọc bệnh đơn. || **Đàn-nhiệt** 熱. Chứng sốt phát đỏ người lên. || **Đàn-quế** 桂. Cây quế đỏ trong mặt trăng. Tiếng văn-chương có khi dùng để nói mặt trăng. || **Đàn-sa** 砂. Tức là châu-sa. || **Đàn-sâm** 參. Một thứ sâm đỏ. || **Đàn-tâm** 心. Lòng son, tức là lòng trung-tiết : Lấy **đàn-tâm** đối với non sông. || **Đàn-thanh** 靑. Màu đỏ với màu xanh. Nói chung về nghề vẽ hay là bức tranh : **Nét** **đàn-thanh** bạc chệch chàng Vương (C-o). || **Đàn-thầm** 忱. Tầm lòng trung-thực : Trước mặt vua giãi **đàn-thầm**. || **Đàn-trì** 浬. Nhà vua : **Khẩu-đầu** lay trước **đàn-trì** (Nh-đ-m).

Đàn 丹. Thuốc viên bọc chất **đàn-sa** : **Cao-đàn**, hoàn tán. Cũng đọc là đơn.

Đàn 單. Một (không dùng một mình).

Đàn-âm 音. Tiếng có một âm : **Tiếng** **Nam** là một thứ **tiếng** **đàn-âm**. || **Đàn-điều** 田. Tiếng y-học, nói cái huyết ở dưới đốn. || **Đàn-độc** 獨. Lẻ-loi một mình : **Tầm** **đàn-độc**. || **Đàn-hàn** 寒. Một mình nghèo khổ : **Cảnh** **đàn-hàn** đáng thương. || **Đàn-nhiệt** 熱. Chứng sốt chỉ nóng mà không rét. || **Đàn-vị** 位. Ngồi đầu một hàng số đề mà đếm : **Thuốc** là **đàn-vị** dùng để đo ; **đầu** là **đàn-vị** dùng để đong.

Đán

Đán 旦. Sớm (không dùng một mình) : **Nguyên-đán**, **nhất-đán**.

Đàn

Đàn. 1. Bầy, lũ : **Đàn** gà, **đàn** lợn v. v. — 2. Loài, bực : **Đàn** ong, **đàn** bò, **đàn** anh.

Đàn-đám. Hợp tập từng lũ để chơi-bời : **Không** nên **đàn-đám** với những kẻ rượu chè, cờ bạc.

VĂN-LIỆU. — Con **độc**, cháu **đàn**. — Sầy **đàn**, tan nghề. Ngốc **đàn** còn hơn con **độc**. — **Đàn** ông nông-nồi giếng khơi, **Đàn** bà sáu-sắc như cơi **đựng** trầu. — **Đàn**-ông rộng miệng thì sang, **Đàn**-bà rộng miệng tan-hoang cửa nhà. — **Dương** cung rắp bản **phượng-hoàng**, **Chàng** may lại gặp **một** **đàn** chim ri.

Đàn. Đồ đất nung hạng xấu, có trắng men : **Bát** **đàn**, **đĩa** **đàn**.

Đàn (dờn). Tiếng gọi chung các đồ nhạc-khí có dây để đánh, để gảy : **Đàn** nguyệt, **đàn** bầu v. v.

VĂN-LIỆU. — **Đàn** **đầu** mà gảy tai trâu, **Đàn** **đầu** bắn sỏ, **gươm** **đầu** chém ruồi. — **Tiếng** **thánh-thót** cung **đàn** thủy-dịch (C-o).

Đàn. 1. San cho đều, cho phẳng : **Đàn** nền lát cho **phẳng**. — 2. Kéo dài ra (nói lối làm văn) : **Bài** **văn** **đàn** **mũi** ra cho dài.

Đàn 壇. Nền đắp cao, dùng để tế lễ, diễn giảng : **Đàn** nam-giao, **đàn** chay, **đàn** diễn-thuyết.

Đàn-điểm 拈. Chỗ các nước hội-đồng với nhau : **Thành** **Genève** là **chỗ** **đàn-điểm** của các nước. Nghĩa rộng : là chỗ công-chúng hội-hợp : **Phó** **bày** ra **chỗ** **đàn-điểm**. || **Đàn-tràng** 場. **Đàn** lễ phạt : **Giải** **oan** **lập** **một** **đàn** **tràng** **bên** **sông** (K).

Đàn 檀. Tên một loài gỗ thơm : **Dầu** **bach-đàn**.

Đàn 彈. Hạch (không dùng một mình).

Đàn-áp 壓. Dẹp giữ cho có trật-tự : **Hội-hè** **phải** có **luân-dinh** ra **đàn-áp**. || **Đàn-hặc** 劓. Vạch tội : **Chức** **ngự-sứ** **phải** giữ **việc** **đàn-hặc** các quan.

Đàn-việt 檀越 (tiếng nhà Phật). Người phát-tâm bố-thí : **Có** **người** **đàn-việt** lên **chơi** **cửa** **giá** (K).

Đản

Đản 誕. Nói ngày sinh ra thần thánh vua chúa : **Ngày** **đản** đức **Khổng-tử**.

Đạn

Đạn 彈. Viên tròn bằng đất hay chì, sắt, dùng để bắn : **Đạn** **bắn** như **mưa**.

Đạn **được** 藥. Thuốc **đạn** để đánh trận : **Phải** **lịch** **đạn** **được** để **phòng** **chiến-sự**.

VĂN-LIỆU. — **Mũi** **lên** **hòn** **đạn**. — **Đạn** **ăn** **lên**, **lên** **ăn** **xuống**. — **Bắn** **súng** **không** **nên**, **phải** **đền** **đạn**. — **Trong** **vòng** **lên** **đạn** **bời-bời** (K). — **Nắm** **lòng** **hồng** **theo** **đạn** **lạc** **tên** **bay** (văn tế trận-vong tướng-sĩ).

Đạn 憚. Sợ (không dùng một mình) : **Tiền**-**khán** và **sở** **kỵ** **đạn**.

Đang

Đang. Xem « **đương** ».

Đảng

Đảng. Xứng, nên, vừa hợp : *Đảng khen, đảng tiền, đảng số.*

Đàng

Đàng. Xem « đường ».

Đảng

Đảng 黨. Phe, bọn, cánh, họp nhau để cạnh-tranh việc gì : *Đảng chính-trị ; đảng xã-hội ; đảng trộm cướp.*

Đảng-trưởng 〇 長. Người đứng đầu một đảng. || **Đảng-viên 〇 員.** Người trong đảng. || **Đảng-phái 〇 派.** Bè nọ dòng kia : *Trong nghị-viện chia ra nhiều đảng-phái.*

Đảng-sâm 黨 參. Tên một thứ sâm dùng làm thuốc.

Đấng

Đấng. Hay nhăng, hay quèn : *Đưa bé này đấng tinh lắm.*

Đấng 蕩. Trừ, dẹp (không dùng một mình).

Đấng-định 〇 定. Dẹp yên : *Sông núi khắp nhờ ơn đấng-định (phủ Tây-hồ).*

Đấng 蕩. Dong chơi lêu - lộng (không dùng một mình).

Đấng-tử 〇 子. Đưa du-đăng : *Chờ theo đấng-tử mà hư mất đời.*

Đanh

Đanh. Xem « đình ».

Đánh

Đánh. I. Lấy tay hay roi, gậy mà đập : *Đánh đòn, đánh trống.*

Đánh đập. Cũng nghĩa như đánh : *Chủ nhà hay đánh đập đầy-tớ.* **Đánh thức.** Lấy tay đập cho thức dậy. || **Đánh trống lảng.** Lĩnh đi, nói lảng ra chuyện khác : *Nói đánh trống lảng cho đỡ thẹn ; đánh trống lảng bỏ đi chỗ khác.* || **Đánh trống lấp.** Nói tràn đề lấp câu chuyện mà mình không muốn cho người ta nói : *Đánh trống lấp đề che cái dở của mình.*

VẤN-LIỆU. — *Đánh chó, ngó chùa.* — *Đánh chó đá vãi cứt.* — *Đánh rắn phải đánh đập đầu.* — *Đánh trống bỏ dùi.* *Đánh trống qua cửa nhà sấm.* — *Chưa đánh được người, mặt xanh mày tía, đánh được người hồn vía chẳng còn (T-ng).*

II. Dùng sức mạnh hay binh lính để chống với quân địch : *Đánh giặc ; đánh cướp.*

Đánh dẹp. Đánh để mà dẹp cho yên : *Đánh dẹp giặc-giũ.*

VẤN-LIỆU. — *Đánh đồng dẹp bắc.* — *Đánh giặc họ Hàn, làm quan họ Đặng.* — *Hưng-hò như hàng lồng đánh kẻ cướp.* — *Đánh nhau võ đầu mới nhận họ (T-ng).*

III. Ganh nhau trong cuộc ăn thua : *Đánh bạc, đánh cờ, đánh đố, đánh quần, đánh vật, đánh võ.*

IV. Đặt ra từng ngạch, từng hạng, bắt người ta phải nộp tiền : *Đánh thuế, đánh môn-bài.*

V. Vạch một cái hiệu để nhận cho khỏi lầm : *Đánh dấu.*

VI. Tìm cho biết.

Đánh giờ. 1. Tìm xem vào giờ nào : *Bóc dĩa để đánh giờ.* — 2. Tìm xem có chạm giờ xấu hay không : *Đánh giờ cho trẻ con.*

VII. Lên tiếng cho người ta biết : *Đánh tiếng.*

VIII. Dùng mẹo, dùng thuật hay bẫy, thuốc, làm cho người ta hay loài vật mắc phải hoặc mê đi : *Đánh lừa, đánh bẫy, đánh thuốc độc, đánh bùa mê, đánh lộn sông, đánh đồng thiếp.*

IX. Thu xếp lại thành từng đồng, từng cái : *Đánh đồng rơm, đánh tranh lợp nhà.*

X. Lấy cái que, cái dũa mà khuấy mạnh trong chất loãng, để cho cặn lắng xuống, hay làm cho đông đặc lại : *Đánh bột, đánh sơn, đánh phen.*

XI. Sửa, tĩa bớt đi : *Đánh lông mày, đánh đường ngôi.*

XII. Dùng vật gì để xát đi xát lại cho nhẵn, cho sạch, cho khỏi bệnh, cho đẹp : *Đánh gỗ, đánh nôi, đánh phèn, đánh mọng mắt, đánh gió.*

Đánh chầu miêng. Chực ăn mà không được ăn.

XIII. Nói về cách ăn, cách mặc, và ngủ (tiếng thông thường) : *Đánh cái áo cộc ; đánh một giấc đến sáng.*

XIV. Đào cả văng lên : *Đánh cây, đánh nốt ruồi.*

XV. Định giá một vật gì : *Đánh giá.*

XVI. Làm ra, làm thành một đồ dùng : *Đánh dao, đánh kéo.*

XVII. Nhỡ mà xảy ra : *Đánh đổ, đánh vỡ, đánh rơi.*

XVIII. Tiếng đệm ở sau tiếng động-tự, để tỏ một tiếng kêu mạnh : *Roi đánh bịch, nỏ đánh đùng.*

XIX. Chăm lên, thấp lên : *Đánh đèn, đánh đuốc.*

XX. Lấy chân mà giũn để đưa đi đưa lại : *Đánh võng, đánh đu.*

XXI. Se nhiều sợi cho xoắn lại : *Đánh chỉ.*

XXII. Sửa, dọn : *Đánh đường.*

XXIII. Đưa ra, dặt ra : *Đánh xe, đánh ngựa, đánh trâu ra đồng.*

XXIV. Làm ra, tỏ ra : *Đánh tiền, đánh bạc.*

XXV. Tấp-tễnh : *Đánh đĩ.*

XXVI. Lê dít vào cái gì cho sạch : *Lên chùi đánh chùi đầu hè (T-ng).*

XXVII. Phát ra, phì ra : *Đánh dấm.*

XXVIII. Đưa đi, trao lại : *Đánh đổi.*

XXIX. Đập xuống cho ra hình chữ : *Đánh máy chữ, đánh giáy thép.*

XXX. Khoanh cái vòng vào vật gì cho chặt : *Đánh đai thùng, đánh đai chum.*

XXXI. Ghép lại, hiệp lại : *Đánh vần bằng trắc, đánh vần quốc-ngữ.*

XXXII. Đập vào cho ra tiếng : *Đánh đàn, đánh chuông, đánh trống, đánh bô cạp (rét run, hai hàm răng đập vào với nhau).*

XXXIII. Niu lấy không rời ra : *Đánh đeo.*

XXXIV. Róc, cạo đi cho sạch : *Đánh vẩy cá, đánh lông bú.*

Đanh

Đanh. 1. Bất-đắc-dĩ mà chịu vạ : Đanh vạ, đanh lớn, đanh đoạn. — 2. Cố-nhiên : Sắc đanh đời một, tài đanh họa hai (K).

VĂN-LIỆU. — Đi đáu vọt bầy anh ơi, Việc quan đanh đã chị tôi ở nhà (C-d). — Phận đanh đanh vạ cũng vạ (K) — Cho đanh lòng kẻ chân mây cuối trời (K). — Vô-duyên là phận hồng-nhan đã đanh (K).

Đanh-hanh. Đáo-đề, cay-nghiệt : Đanh-bà hay có tình đanh-hanh : Trẻ tạo-hóa đanh-hanh quả ngàn (C-o).

Đanh

Đanh. Xem « đồng-đanh ».

Đanh

Đanh. Một vẻ thịt : Con lợn chia làm bốn đanh.

Đao

Đao. Góc mái nhà làm cong lên : Góc ao không bằng đao đình (T-ng).

Đao. Một loài củ có bột.

Đao 刀. Con dao (không dùng một mình).

Đao-bút ○ 筆. Con dao rọc giấy và ngòi bút (nói về nghề làm lại) : Tiêu-hà là tay đao-bút lại. || Đao-kiếm ○ 劍. Dao và gươm (nói chung về nghề võ) : Người này là một tay đao-kiếm. || Đao-phủ ○ 斧. Dao và búa. Nói người chuyên việc chém giết : Kíp truyền đao-phủ chinh-hình (Nh-d-m). || Đao-phủ thủ ○ 斧手. Người giữ việc chém giết. || Đao-xích ○ 尺. Dao kéo và thước để cắt may : Lạnh-lùng đục kẻ tay đao-xích (dịch thơ cổ).

Đáo

Đáo. Cuộc chơi của trẻ con, lấy tiền liệng cho trúng đích : Đánh đáo lỗ, đánh đáo tường v. v.

Đáo bò. Một lối đánh đáo, cầm nghiêng đồng tiền dọi vào gạch cho nó bò đi. || Đáo đĩa. Một lối đánh đáo, liệng đồng tiền vào đĩa ở giữa nia. || Đáo lỗ. Một lối đánh đáo, liệng tiền vào cho trúng cái lỗ. || Đáo tường hay đáo thủ. Một lối đánh đáo, liệng đồng tiền trúng vào cái vạch làm đích.

Đáo 到. Đến (không dùng một mình).

Đáo đầu ○ 頭. Nói việc gì đã đến nơi rồi : Việc đã đáo đầu phải làm ngay. || Đáo-đề ○ 底. Đến cùng, đến đáy : Tay chơi đáo-đề. Dùng sang tiếng ta lại có nghĩa là ráo-riết, ghé-gớm : Con bé này đáo-đề thật. || Đáo-lý ○ 理. Đến lẽ, hết lẽ : Làm đến đáo-lý là phải chịu. || Đáo-tuế ○ 歲. Đến tuổi đóng góp hay là được hưởng quyền-lợi gì ở trong làng : Người đáo-tuế phải đóng sưu.

Đào

Đào. 1. Dùng thường cuộc lấy đất lên làm thành hố thành rãnh : Đào huyết, đào móng tường, đào sông. —

2. Bới đất lên mà lấy vật gì : Đào khoai, đào củ.

VĂN-LIỆU. — Đào sâu chôn chặt. — Ghét đào đất đổ đi, — Muốn ăn hết nhãi đào giun (T-ng).

Đào. Tên một con sông : Muốn tắm mát lên ngọn sông Đào (câu hát).

VĂN-LIỆU. — Trên sông Mơ dưới ngọn sông Đào (câu hát).

Đào 桃. Một loài cây hoa đẹp, quả ăn ngon, hột có nhân. Nghĩa rộng : màu đỏ phơn-phớt như màu hoa đào : Yếm đào, má đào, phố hàng Đào (phố bán tơ lụa đỏ) : lệnh cấm đào đỏ.

Đào hoa ○ 花. Tên vị sao trong số tử-vi, chủ về tình-ái : Người này có số đào-hoa. || Đào-kiếm ○ 臉. Má đào (nói về đàn-bà) : Áng đào-kiếm đầm bông nào chúng (C-o). || Đào-lý ○ 李. Cây đào và cây lý. Nghĩa bóng : nói người hiền-đạt : Sấm đào-lý mưa lòng man-mác (C-o). || Đào non. Nghĩa bóng : nói người con gái đến thi : Đào non sớm liễu xe tơ kịp thi (K). || Đào-nguyên ○ 源. Nguồn đào (chỗ tiên ở) : Đào-nguyên lạc lối đầu mà tới đây (K). || Đào tơ. Cũng nghĩa như đào non : Nhân từ sen ngó đào tơ (K).

VĂN-LIỆU. — Má đào mây liễu. — Ăn mặn trả đào. — Gió đông thổi đã cợt đào gheo mai (C-o).

Đào 陶. Tên một họ. Xưa có người đàn-bà họ Đào bắt đầu sinh ra nghề hát, cho nên về sau gọi các người ca-xướng là đào-tương, ả-đào hay cô đào. Thường đọc trạnh là cô đầu.

Đào 陶. Nung (không dùng một mình).

Đào-tạo ○ 造. Nung đúc gây dựng lên : Trường học là chỗ đào-tạo ra nhân-lài || Đào-trú ○ 鑄. Nung đúc (chỉ về công gây dựng của tạo-hóa) : Ý cũng rắp ra ngoài đào-trú (C-o).

Đào 淘. Lọc (không dùng một mình).

Đào-thải ○ 汰. Gạn lọc. Nghĩa rộng : nói phép lựa lọc tự-nhiên của trời đất, mạnh còn hèn mất : Trong cuộc cạnh-tranh, giống hèn yếu tất bị đào-thải.

Đào 濤. Sóng (không dùng một mình). Thường dùng nói chữ khác như : Ba-đào.

Đào 逃. Trốn (không dùng một mình).

Đào-binh ○ 兵. Người lính bỏ trốn : Có lệnh tróc-nữ đào-binh. || Đào-dộn ○ 遁. Trốn-tránh : Tên giết người hiện đang đào-dộn. || Đào-ngũ ○ 伍. Bỏ cơ ngũ mà trốn : Linh đào-ngũ phải tội nặng. Đào-tàu ○ 走. Trốn chạy : Tên cướp đã đào-tàu đầu mất. || Đào-thoát ○ 脫. Trốn khỏi : Đã vạy bắt mà nó còn đào-thoát được. || Đào-vong ○ 亡. Trốn mất tích : Lúc nước loạn, có nhiều người đào-vong ra ngoại-quốc.

VĂN-LIỆU. — Đào vi thượng-sách.

Đảo

Đảo. Nghiêng-ngả, lắc-lư : *Đồng lên đảo la, đảo liệt.*

Đảo 倒. 1. Lộn trên xuống dưới, dưới lên trên, quay ngược : *Đảo gốc lên.* — 2. Đồi : *Khuyh-đảo.*

Đảo-địa 〇 地. Ngã quay xuống đất : *Say đảo-địa.* || **Đảo-điên** 〇 顛. Xem « diên-đảo ». || **Đảo-huyền** 〇 懸. Treo ngược : *Kính đảo-huyền.* || **Đảo-quả** 〇 戈. Quay ngọn giáo đánh phân lại : *Quân giặc đảo-quả đánh lại tướng nó.*

Đảo 禱. Cầu (không dùng một mình).

Đảo-vũ 〇 雨. Cầu mưa : *Đại-hạn phải đảo-vũ.*

Đảo 島. Cù-lao nổi ở bề : *Đảo Côn-lôn, đảo Phú-quốc.*

Đảo ngôi. Lợp lại mái ngôi.

Đạo

Đạo. Bản : *Đạo sắc, đạo sở.*

Đạo 道. 1. Đường đi (không dùng một mình).

Đạo-lộ 〇 路. Đường-sá : *Đạo-lộ hiểm-trở.*

II. 1. Đường lối phải noi theo : *Đạo làm người, đạo làm con.* — 2. Lý công-nhiên : *Đạo trời.* — 3. Tôn-giáo : *Đạo Khổng, đạo Da-tô, đạo Phật.* Tiếng An-nam để gọi riêng đạo Da-tô : *Bên Đạo, bên Thích.* — 4. Cái nguyên-ý tuyệt-đối trong học-thuyết của Lão-tử : *Đạo khả đạo phi thường đạo* (cái đạo mà nói ra được không phải là đạo).

Đạo-đức 〇 德. Đạo-lý và đức-hạnh : *Trọng người có đạo-đức.* || **Đạo-đức-kinh** 〇 德經. Sách của Lão-tử. || **Đạo-gia** 〇 家. Phái theo đạo Lão-tử. || **Đạo-giáo** 〇 教. 1. Đạo Lão-tử. — 2. Cũng nghĩa như tôn-giáo : *Ấn-độ có nhiều đạo-giáo.* || **Đạo-lý** 〇 理. 1. Lễ công-nhiên của đạo học : *Người quân-tử ham đạo-lý.* — 2. Đạo-đức với nghĩa-lý : *Lời cách-ngôn của cổ-nhân có đạo-lý.* **Đạo-mạo** 〇 貌. Về người đứng đắn : *Làm ra cách đạo-mạo.* || **Đạo-nghĩa** 〇 義. Đạo-đức và công-nghĩa, nói về cách ăn ở công-chính : *Cư-xử có đạo-nghĩa.* || **Đạo-nhân** 〇 人. Người tu đạo. || **Đạo-quán** 〇 觀. Giáo-đường của đạo Lão. || **Đạo-sĩ** 〇 士. Người theo đạo thần-tiên bên Lão-giáo. || **Đạo-tâm** 〇 心. Lòng đạo-lý : *Trong Nho-giáo lấy đạo-tâm mà đối với nhân-tâm.* || **Đạo-thống** 〇 統. Thống-hệ trong một tôn-giáo : *Tổng-nho nổi lại cái đạo-thống của Khổng Mạnh.* || **Đạo-trường** 〇 場. Nơi lập ra để cúng tế, lễ bái của một tôn-giáo nào : *Lập đạo-trường để kỷ-phúc.* || **Đạo-viện** 〇 院. Nhà học đạo.

VĂN-LIÊU. — *Đạo thầy, nghĩa tử.* — *Dầu con trong đạo gia-đình.* — *Đạo trời báo-phục chửi ghê* (Nh-đ-m). — *Đạo tông-phu lấy chữ trình làm dầu.* — *Bình-cư giữ lấy đạo hằng* (Nh-đ-m). — *Đạo thần-tử hết lòng vì nước* (tế trận vong tướng-sĩ).

III. Đoàn, toán : *Đạo quân.*

VĂN-LIÊU. — *Đạo ra Vô-lịch, đạo vào Lâm-chi* (K).

IV. Một Trấn : *Đạo quan binh.*

V. Nói (không dùng một mình).

Đạo-đạt 〇 達. Bày tỏ cho người ta hiểu : *Đạo-đạt ý dân.*

Đạo 導. Đưa, dẫn (không dùng một mình) : *Khai đạo, hướng đạo v. v.*

Đạo 盜. Trộm (không dùng một mình).

Đạo-danh 〇 名. Ăn cắp tên của người làm của mình. || **Đạo-đồ** 〇 徒. Bọn trộm cướp. || **Đạo-kiếp** 〇 規. Trộm cướp. || **Đạo-tặc** 〇 賊. Trộm giặc. || **Đạo-táng** 〇 塋. Chôn trộm, chôn giấu : *Đạo-táng vào chỗ đất cấm.*

Đáp

Đáp. Nói miếng vải để phụ thêm vào chỗ thiếu : *Quần may bằng vải ta hay có miếng đáp.*

Đáp 答. 1. Trả lại cho phải lẽ : *Đáp lễ.* — 2. Trả lời : *Kể hỏi, người đáp.*

Đáp 搭. Nói tàu thuyền đáp lại để đón thêm khách : *Tàu đáp khách ở dọc đường, khách xuống thuyền để đáp tàu.*

Đạp

Đạp. Nói con sống giao với con mái : *Gà đạp mái.*

Đạp 踏. Dùng bàn chân đẩy mạnh hoặc đè dầy xéo : *Đạp lúa, đạp cho nó một cái.*

Đạp-thanh 〇 青. Đạp chơi trên bãi cỏ xanh, tức là đi chơi xuân : *Lễ là tảo-mộ, hội là đạp-thanh* (K).

VĂN-LIÊU. — *Chẳng được ăn thì đạp đờ.* — *Đội trời đạp đất ở đời* (K). — *Huyện thành đạp đờ nằm tòa cõi nam* (K). — *Bực mình muốn đạp tiêu-phòng mà ra* (C-o). — *Xông srong đạp tuyết lời miễn ải-quan* (L-V-T).

Đát

Đát 怛. Thương xót (không dùng một mình) : *Bi đát, trắc đát.*

Đạt

Đạt 達. 1. Thông suốt : *Học chưa đạt hết lý.* — 2. Thông báo cho người ta biết : *Đạt giấy.* — 3. Gặp vận tốt : *Vận đạt.*

Đạt-lý 〇 理. Suốt lẽ. || **Đạt-quan** 〇 觀. Xét thấu suốt, không câu-chấp : *Coi thường sự đặc táng mới là người có đạt-quan.*

Đạt-ma 達摩. Ông tổ thứ 28 ở Ấn-độ, sang lập ra phái Thiên-tôn ở bên Tàu.

Đau

Đau. Nói về cơ-thể bị thương, làm cho khổ sở khó chịu : *Đứt tay đau lắm.* Nghĩa rộng : 1. Cực khổ, xót-xa. *Đau lòng.* — 2. Mắc bệnh : *Đau mới khỏi, cần phải kiêng-khem.*

Đau-dầu. Ấy-này trong lòng không yên : *Lo đau-dầu.*

Đau-dớn. Cũng nghĩa như « đau » : *Tưởng thê-thốt hặng cũng đau-dớn nhiều* (K). || **Đau ốm.** Nói chung về bệnh tật.

VĂN-LIỆU. — Đói ăn rau, đau uống thuốc. — Đau chóng, đã chầy. — Thừ nhất đau mắt, thừ nhì dục răng. — Lời nói đau hơn roi vọt. — Chẳng ốm chẳng đau, làm giàu mấy chốc. — Chê anh đánh đau, lại gặp anh mau đánh. — Tham tiền, tham bạc thì giàu, Chừ tham gánh nặng thì đau xương sườn. — Đau bụng thì uống nước sông, Đau mắt lấy nhựa xương rồng mà bôi. — Mẹ ơi, chớ đánh con đau, Để con bắt ốc hái rau mẹ nhờ (C-d). — Thiệt lòng khi ở, đau lòng khi đi. — Vui này đã bỏ đau ngẫm xưa kia (K). — Trông vào đau ruột, nói ra ngại lời (K).

Đầu

Đầu (hay là đào). Người đàn-bà làm nghề hát. Xem « đào ».

Đay

Đay. 1. Loài cây có vỏ dùng làm sợi : Sợi *đay*. — 2. Cây nhỏ, dùng lá để nấu canh : Rau *đay*.
Đay. Hay nói đi nói lại để rửa-ráy người ta : Nói *đay*.
Đay-nghiến. Nói đi nói lại làm cho người ta đau-đớn : Vợ *đay-nghiến* chồng như dốt từng miếng thịt.
Đay-đầy. Xem « đầy-đầy ».

Đáy

Đáy. Phần thấp nhất trong một cái gì có lòng chũng : Đáy thùng, đáy sông, đáy bể.
VĂN-LIỆU. — Long-lay đáy nước in trời (K). — Bấy lâu đáy lẽ mò kim (K). — Dễ dò dốn bề, khôn lường đáy sông (K). — Éch nằm đáy giếng thấy bao nhiêu trời (L-V-T). — Chìm đáy nước, cá lờ-dờ lặn (C-o). — Phải dò cho đến ngọn nguồn đáy sông (K).

Đáy. 1. Tên một con sông con thuộc địa-phận huyện Lập-thạch chảy về Ngã ba Hạc. — 2. Tức là sông Hát, một phân-lưu sông Hồng-hà chảy qua Phủ-lý, Ninh-bình.

Đày

Đày. Tội phải mang giam ở một nơi xa : Đày ra Côn-lôn. Nghĩa bóng : làm cho khổ sở, điều-đứng : Đã đày vào kiếp phong-trần (K).

Đày-ải. Làm cho khổ nhục điều-đứng : Đày-ải tâm thân. ||
Đày-đọa. Cũng nghĩa như « đầy-ải » : Kiếp xưa ần ở chẳng đày, Kiếp này đày-đọa làm thầy trẻ con. ||
Đày tớ. Kẻ phải đày-đọa làm tôi tớ. Nghĩa rộng : nói những kẻ ra vào hầu hạ nhà quyền-quí.

VĂN-LIỆU. — Sống đọa, thác đày (T-ng).

Đầy

Đầy. Xem « đầy-đầy ».

Đầy

Đầy. Cái tay nải, cái túi to làm bằng vải, dùng để mang đi đường : Đầy hàng, đầy tiền, đầy gạo.

Đầy bộ. Hai cái túi có giải buộc liền với nhau, khi xưa các quan dùng để đựng trầu thuốc lúc đi châu.

Đặc

Đặc 得. Được (không dùng một mình).

Đặc-cách ○ 革. Tức là bị cách (lời tôn-kinh đối với vua) : Làm tri-huyện đặc-cách rồi lại được khai-phục. ||
Đặc-chí ○ 志. Được thỏa chí, có ý tự-đặc : Tiều-nhân đặc-chí. ||
Đặc-dụng ○ 用. Được người trên tin dùng : Có tài mà đặc-dụng. ||
Đặc-đạo ○ 道. Nói người đi tu Phật hay tu Tiên đã thành đạo. ||
Đặc-địa ○ 地. 1. Được ngôi âm-phần tốt : Ngôi đất này đặc-địa. — 2. Nói về số tử-vi, ngôi sao đứng vào cung tốt : Hưng-tinh đặc-địa. ||
Đặc-lực ○ 力. Được việc : Lý-trưởng làm việc đặc-lực. ||
Đặc-sách ○ 策. Trúng mẹo : Đánh lừa được người ta, tấy làm đặc-sách. ||
Đặc-sủng ○ 寵. Được vua yêu : Bà Dương qui-phi đặc-sủng. ||
Đặc-táng ○ 喪. 1. Được và mất : Sự đặc-táng cùng thông là mệnh cả. — 2. Được chôn cất tử tế : Tử đặc-táng vi vinh. ||
Đặc-tội ○ 罪. Có tội lỗi : Đặc-tội với quỷ-thần. ||
Đặc-thất ○ 失. Được và hỏng : Ở đời, đặc-thất cũng là sự thường. ||
Đặc-thế ○ 勢. Được quyền-l thế : Cây đặc-thế mà làm trăn. ||
Đặc-thể ○ 體. Hợp thể-cách : Bài văn này đặc-thể. ||
Đặc-thời ○ 時. Gặp thời : Anh-hùng đặc-thời. ||
Đặc-ý ○ 意. Được như ý lấy làm thích : Nghĩ được câu thơ hay lấy làm đặc-ý.

Đặc

Đặc. 1. Nói một chất gì hòa với nước mà nhiều quá độ, trái với « loãng » : Chè pha đặc, hồ pha đặc. Nghĩa bóng : đông, nhiều : Chén nước đặc những kiến ; Nhà đặc những người. — 2. Nói cái gì trong ruột lấp kín, trái với « rỗng » : Đặc như bí. — 3. Toàn nhiên : Quê đặc, tày đặc.

Đặc xét. Đặc quánh lại : Cháo nấu đặc xét. ||
Đặc xít. Đặc lắm : Nước chè pha đặc xít.

VĂN-LIỆU. — Dốt đặc cán mai. — Dốt đặc hơn hay chữ lỏng (T-g).

Đặc 特. Riêng, chỉ có một, khác với lệ thường (không dùng một mình).

Đặc-ân ○ 恩. Ơn riêng : Được hưởng cái đặc-ân của triều-đình. ||
Đặc-biệt ○ 別. Riêng hẳn, khác thường : Có tài đặc-biệt. ||
Đặc-cách ○ 格. Một cách đặc-biệt : Được đặc-cách làm quan. ||
Đặc-chỉ ○ 旨. Đạo chỉ-dụ đặc-biệt : Có đặc-chỉ triệu vào bệ-kiến. ||
Đặc-quyền ○ 權. Quyền đặc-biệt : Quan Khâm-sai có đặc-quyền thưởng phạt. ||
Đặc-sai ○ 差. Được vua sai riêng đi làm một việc gì : Đầy xe vàng chỉ đặc-sai (K). ||
Đặc-sắc ○ 色. Có vẻ đặc-biệt : Bài văn có đặc-sắc. ||
Đặc-tính ○ 性. Tính cách riêng : Giống nào có đặc-tính giống ấy.

Đằm

Đằm. Bên phải : Chân đằm đá chân chiêu (T-ng).

Đăm chiêu. Bên phải bên trái. Nghĩa bóng : lo ngại vất vả : *Vẻ mặt đăm-chieu.* || **Đăm-đăm.** 1. Trông mong chuyên chú vào một cái gì : *Đăm đăm con mắt phương trời đăm-đăm* (K). — 2. Buồn rầu khó khăn : *Nét mặt đăm-đăm.*

Đăm. Tên làng, tức là làng Tây-tựu thuộc tỉnh Hà-đông : *Bơi Đăm rước Giá, hội Thầy* (câu hát).

Đắm

Đắm. Chìm xuống dưới mặt nước : *Thuyền đắm, tàu đắm.* Nghĩa bóng : say mê : *Đắm nguyệt, say hoa.*

Đắm-duối. Chìm ngập mà không cứu vớt được ; quá say mê : *Đắm-duối trong bể khổ ; đắm-duối trong vòng lưu-sắc.*

Đảm

Đảm thường đọc là « đảm ». Uớt nhiều : *Uớt đảm.*

Đảm-đảm. Cũng như « đảm » : *Rầu rầu ngọn cỏ, đảm-đảm cành sương* (K). **Đảm-đĩa.** Uớt lứt-mướt : *Máu chảy đảm-đĩa ; đi mua uớt-đảm-đĩa.*

Đảm-thấm. Đảm-đà, thấm-thía : *Cho duyên đảm-thấm ra duyên bẽ-bàng* (K).

Đản

Đản đo. So-sánh cần nhắc xem hơn kém : *Đản đo cân sắc cân tài* (K).

Đản

Đản. Đè xuống : *Đản ra mà đánh, — đản cành cây xuống cho mọc rễ.*

Đản

Đản. Chặt : *Đản cây chuối, đản cây tre.*

VĂN-LIỆU. — *Lòng ta đã quyết thì hành, đã đầu thì vác cả cành lẫn cây.*

Đản. Một đoạn, một khúc đản ra : *Đản tre, đản chuối.*

Đạn

Đạn. Nói bắt nạt, đè chường : *Nói đạn trẻ con, đồ ngon người đại* (T-ng).

Đặng

Đặng. Đò dùng để bắt cá, đan hình cái phên dài, cắm thành hàng để cá lọt vào mà bắt : *Cắm đặng bắt cá, cá vượt qua đặng.*

VĂN-LIỆU. — *Sửa vượt qua đặng. — Thăm đó bỏ đặng* (T-ng).

Đặng 登. 1. Lên, ở dưới thấp lên trên cao (không dùng một mình). — 2. Viết lên, chép lên : *Đặng báo, đặng bạ.* — 3. Biên tên vào sổ lính (đi lính) : *Ra đặng lính.*

Đặng-bạ ○ 簿. Biên vào sổ. || **Đặng-cực** ○ 極. Lên ngọ yua : *Lê đặng-cực.* || **Đặng-đài** ○ 臺. Lên đài cao : *Đặng-đài diễn võ.* || **Đặng-đàn** ○ 壇. Lên trên đàn : *Đặng-đàn diễn-thuyết ; đặng-đàn bài tướng.* || **Đặng-đệ** ○ 第. Thi đỗ :

Thiếu-niên đặng-đệ. || **Đặng-đồ** ○ 途. Lên đường : *Thuở đặng-đồ mai chưa rạn gió* (Ch. ph.). || **Đặng-ký** ○ 記. Biên chép lên : *Đặng-ký vào sổ diên-thờ.* || **Đặng-khoa** ○ 科. Cũng nghĩa như đặng-đệ : *Ngũ tử đặng-khoa.* || **Đặng-quang** ○ 光. Cũng nghĩa như đặng-cực. || **Đặng-sơn** ○ 山. Lên núi. Cái kiệu để đưa người lên núi. || **Đặng-tái** 載. Chép lên : *Đặng-tái lên báo chương.* || **Đặng-trình** ○ 程. Lên đường : *Xin về sửa-soạn đặng-trình cùng nhau* (L-V-T).

Đặng 燈. Đèn (không dùng một mình).

Đặng-hỏa ○ 火. Đèn lửa (nói cái công học-trò đèn sách học tập) : *Công đặng-hỏa mười năm chưa trả, Nổi giang-sơn hai gánh ai mang* (phủ cổ).

VĂN-LIỆU. — *Đặng cao viễn chiếu. — Thập niên đặng-hỏa. — Năm canh đặng-hỏa công-trình* (Ph. h.).

Đặng

Đặng. Vị gắt khó chịu như vị hồ-hòn, mướp đặng, trái lại với vị ngọt. Nghĩa bóng : thiệt hại đau-đớn, không thể nói ra được : *Phải cái miếng ấy chết đặng cả người.*

Đặng-cay. Xem « cay-đặng ». || **Đặng-đặng.** Thường nói là đặng-đặng. Hơi đặng.

VĂN-LIỆU. — *Ăn cay, uống đặng. — Ngậm đặng nuốt cay. — Thuốc đặng đã tạt. — Đặng như quả hồ-hòn* (T-ng).

Đặng

Đặng. Xem « đàng, đường ».

Đặng. Căng thẳng ra : *Đặng ra mà đánh.*

Đặng 藤. Loài cây có dây như loài mây, sắn (không dùng một mình) : *Cát-đặng.*

Đặng-cát ○ 葛. Cũng nghĩa như cát-đặng. || **Đặng-la** ○ 蘿. Cũng như đặng-cát : *Trước hàm sư-lữ gửi người đặng-la* (K).

Đặng 滕. I. Tên một nước nhỏ về đời Xuân-thu bên Tàu, ở vào giữa khoảng nước Tề và nước Sở : *Em là con gái kẻ Đặng. Bên Tề bên Sở biết rằng theo ai* (C-d).

II. Đàng : Đàng-vương đời Đường, có nhà lâu ở quận Nam xương (tỉnh Giang-tây bên Tàu). Thuở ấy Vương-Bộ đi thuyền, nhờ cơn gió đưa đến đây giựt tiệc rồi làm bài văn mà nổi tiếng : *Bấy lâu mượn gió gác Đặng truyền hơi. Duyên Đàng thuận nẻo gió đưa* (K).

Đặng 騰. Bay lên : *Đặng vùn giá vũ.*

Đặng 騰. Sao chép (không dùng một mình).

Đặng-tá ○ 寫. Chép đúng bài văn thi hội, thi đình của học-trò để quan trường chấm.

Đặng-đặng. Một thứ bệnh đau ở trong tai : *Lên đặng-đặng.*

Đặng-đặng. Lâu dài : *Đường dài đặng-đặng. — Tháng ngày đặng-đặng.*

VĂN-LIỆU. — *Xuân còn đặng-đặng, tình còn chan-chau* (Ph. h.). — *Một ngày đặng-đặng xem bằng ba thu* (K).

Đàng-hăng. Rặng tiếng ở trong cở ra để làm hiệu : *Đến cửa đàng-hăng cho người trong nhà biết.*

Đàng-thăng. Đờng-hoàng, thông-thả : *Cứ đàng-thăng mà làm.*

Đàng

Đàng. Đồ dùng bằng gỗ, hình như cái bàn.

Đàng 等. Bậc : *Cao-đàng, thượng-đàng.*

Đàng-cấp 〇 級. Tầng bậc : *Xã-hội nào cũng có đàng-cấp.* || **Đàng-hạng 〇 項.** Bậc, hạng : *Thuế má chia ra nhiều đàng-hạng.*

Đặng

Đặng. Tức là được.

Đặng 鄧. Tên một họ : *Đánh giặc họ Hàn, làm quan họ Đặng (T-ng).*

Đắp

Đắp. 1. Phủ lên trên : *Đắp chân.* — 2. Phụ thêm đất lên : *Đắp đê, đắp đường.*

Đắp-điểm. Che đậy đỡ-dần : *Gọi là đắp-điểm lấy người tử-sinh (K).* || **Đắp-đồi.** Lăn-hồi hết cái này đến cái nọ : *Nắng mưa đắp-đồi ; Tháng ngày đắp-đồi.*

VĂN-LIỆU. — *Xây thành đắp lũy. — Đắp tai cài tróc. — Cửa ruộng đắp bờ. — Yêu nhau đắp-điểm mọi bề, Một trăm chỗ lệch cũng kê cho bằng. — Một hòn đắp chẳng nên non Ba hòn đắp lại nên còn Thái-son. — Khó khăn đắp-đồi lăn-hồi, Giàu nhưng chưa dễ em ngồi em ăn. — Những là đắp nhớ đồi sâu (K). — Mười phần cũng đắp-điểm cho một vài (K). — Mười dưa đắp-đồi tháng ngày thông-dong (K).*

Đắt

Đắt. 1. Cao giá, qui, hiếm. Trái với rẻ : *Mua đắt, bán đắt ; đánh bài, chờ quân rẻ không chờ quân đắt.* — 2. Bán được nhiều, trái với ế : *Đắt như tôm tươi.* — 3. Nhận : *Đắt lời, đắt lễ, đắt đơn, đắt chẵn, đắt lẻ.*

Đắt chông. Nói người con gái có nhiều người hỏi. || **Đắt-đỏ.** Cao giá : *Nhà cửa đắt-đỏ ; thóc gạo đắt-đỏ.* || **Đắt khách.** Đông khách. || **Đắt lựa.** Hợp ý người ta : *Nói đắt lựa.*

VĂN-LIỆU. — *Mua đắt, bán rẻ. — Đắt lo, ế mừng. — Buôn may, bán đắt. — Rẻ tiền mặt, đắt liền chịu. — Đắt cá còn hơn rẻ thịt. — Đắt thóc lẻ, rẻ thóc nếp. — Khô chân gán mặt, đắt tiền cũng mua (T-ng).*

Đặt

Đặt. 1. Để vào chỗ nào : *Đặt đồ lễ lên bàn thờ.* — 2. Soạn ra, làm ra : *Đặt bài hát.* — 3. Bày ra, bịa ra : *Đặt chuyện.* — 4. Đưa một ít tiền trước để làm tin : *Đặt tiền thuê nhà, đặt hàng.*

Đặt-đề. Thêm, bịa : *Hư không đặt-đề nên điều.* || **Đặt lại.** Để tiền cho vay lấy lãi. || **Đặt tên.** Định tên : *Đặt tên cho*

con. || **Đặt tiệc.** 1. Bày tiệc : *Đặt tiệc đãi khách.* — 2? *Thừa tiệc : Lên hiệu đặt tiệc.* || **Đặt tiền.** Để tiền trước (tiếng dùng để đánh bạc).

VĂN-LIỆU. — *Trông mặt đặt tên. — Đặt đầu ngồi đậy (T-ng).*

Đám

Đám. 1. Lấy cái nhọn mà chọc vào : *Lấy giáo ma đâm.* — 2. Mọc lên, trở ra : *Đám nấm, đám bông.* — 3. Chui vào, húc vào : *Đám đầu vào đám bạc ; đâm sầm, đâm bổ vào người ta.*

Đám điều. Phóng cái điều lên. || **Đám hồng.** Nghĩa bóng : nói chọc tức : *Câu chuyện đám hồng — Tung nghe ra giọng đám hồng (Nh-đ-m).*

VĂN-LIỆU. — *Đám quàng đám xiên. — Đám ba chẻ củ (T-ng). — Đám lao phải theo lao. — Đám bi thóc, chọc b gao. — Lám cơ phải liệu cho cao, Cầm gậy phải đánh, cầm sào phải đâm. — Ở nhà làng bắt mất trâu, Cho nên con phải đâm đầu ra đi. — Đầu tường lửa lựu lộp-lộp đâm bông (K).*

Đám. Giã : *Đám trâu, đám gạo, đám bánh giầy.*

Đăm

Đăm. Nắm tay lại mà nện : *Đăm vào mặt, đăm lưng.*

Đăm bóp. Đăm và bóp cho đỡ đau, mỏi. || **Đăm đá.** Đánh nhau bằng chân tay : *Hai người đăm đá nhau một hồi.* ||

Đăm họng. Nghĩa bóng : dứt lốt cho người ta đừng nói đến nữa : *Đem liền đăm họng cho nhạ lại.* || **Đăm mồm.** Cũng nghĩa như đăm họng. || **Đăm mồm đăm miệng.** Để vào mồm đưa trẻ chưa biết ăn, coi như là cho nó ăn thật. Nghĩa bóng : cũng nghĩa như « đăm mồm ».

VĂN-LIỆU. — *Tám-ngâm đăm ngâm chết voi. — Cỗ đăm ăn xôi. — Đem chuông đi đăm nước người, Không kêu cũng đăm một hồi lấy danh (T-ng).*

Đằm

Đằm. Một chỗ rộng có nước sâu ở giữa cánh đồng : *Đằm Linh-đường ; đằm Sét.*

VĂN-LIỆU. — *Mặt lằm lằm tát nước đằm không cạn. — Nay tát đằm, mai tát địa, ngày kia giỗ hậu. — Cá rô đằm Sét (T-ng).*

Đằm. Ướt nhiều : *Mồ hôi ướt đằm.*

Đằm-đĩa. Ướt sũng, ướt nhiều : *Màu hoa lê hầy đằm-đĩa giọt sượng (K).*

VĂN-LIỆU. — *Áo đằm giọt lệ, tóc se mái sâu (K). — Đằm-đĩa giọt ngọc, thân-thờ hồn mai (K). — Giấy lõe nét tử, nghiêng đằm giọt thương (Nh-đ-m).*

Đằm. Một thứ đồ dùng để nện đất cho dễ xuống. Bởi chữ « dame » nói trạnh ra.

Đằm. Bởi chữ « dame » nói trạnh ra, nói về đàn-bà.

Đằm-ấm. Êm ái, ấm áp : *Khúc dân đằm-ấm dương-hòa, Ấy là hồ-diệp hay là Trang-sinh (K).*

Đằm

Đằm. Xem « đằm ».

Đậm

Đậm. 1. Hơi mẶn, không nhạt : *Canh nấu đậm. Nói bản tin nghe chừng bên kia đã đậm.* — 2. Hơi dẫy : *Có kia đậm người.*

Đậm-đà. Cũng nghĩa như trên : *Câu chuyện đậm-đà. Người coi đậm-đà.*

Đần

Đần. Không tinh, không khôn : *1 đần.*

Đần-độn. Ngu dại.

VẤN-LIỆU. — Anh khôn nhưng vợ anh đần, *Lấy ai lo liệu xa gần cho anh.*

Đấng

Đấng. Tiếng gọi tôn những bậc tôn-trọng : *Đấng thánh-hiền, đấng thiên-lữ.*

VẤN-LIỆU. — *Đường-đường một đấng anh-hào (K).* — *Biết Tì là đấng anh-hùng (K).* — *Người ba đấng, của ba loài (T-ng).*

Đập

Đập. Đánh, vỗ, ném cho vỡ : *Đập tay xuống bàn; đập cái chân cho sạch bụi; đập vỡ cái bát.*

Đập. Con đường đập ngang để chặn nước : *Be bờ đập đập.*

Đất

Đất. Một trái tròn ở trong không-gian, quay chung quanh mặt trời, có vận-vật ở, tức là địa-cầu.

Đất. Chất đặc ở trên mặt trái đất, trái với nước : *Đất bùn, đất cát, đất thịt.*

Đất-cát. 1. Cũng như đất : *Đất-cát chỗ này xấu, không trồng-trọt gì được.* — 2. Thứ đất có nhiều cát : *Đất bãi thường là đất cát.* || **Đất-đai.** Cũng như đất-cát nghĩa thứ nhất. || **Đất sét.** Thứ đất chắc và quánh, nước không thấm vào được, thường dùng làm đồ gốm. || **Đất sỏi.** Thứ đất có nhiều sỏi. || **Đất thịt.** Thứ đất nạc, không có cát sỏi lẫn vào. || **Đất thó.** Tức là đất sét. || **Đất vôi.** 1. Đất có nhiều chất vôi : *Đất vôi cây lưa không tốt.* — 2. Vôi và gạch vụn ở tường nhà phá ra : *Lấy đất vôi đổ chỗ thấp.*

Đất. Xứ sở : *Cõi đất nước Nam.*

Đất nước. Xứ sở : *Đất nước nhà.*

Đất. Nơi có long-mạch tốt (phong-thủy) : *Thầy địa-lý đi tìm đất.*

Đầu

Đầu. Chỗ nào, chốn nào : *Biết dân mà tìm, ở đâu.*

Đầu-đầu. 1. Khắp mọi nơi : *Việc ấy đầu-đầu cũng biết.*
2. Không chắc cứ vào chỗ nào : *Nói những chuyện đầu-đầu.*

Đầu-mâu. Một thứ mũ về đời cổ, đội lúc ra trận.

Đầu

Đầu. Miếng gỗ kê chân cột trên xà nhà.

Đầu. Hai cái trụ con xây ở hai bên đầu nóc nhà gạch.

Đầu. Đò dùng để đong thóc gạo.

VẤN-LIỆU. — *Xấu hồ lấy rỏ mà che, lấy nông mà dè. lấy đầu mà dầy (C-d).*

Đầu. Trộn lẫn với nhau : *Đầu hai nước thuốc lại làm một; đầu thuốc lao.*

Đầu. Giáp hai đầu lại với nhau : *Đầu dây điện.*

Đầu. Chỗ đất đào, dài một ngũ, ngang một ngũ, sâu một lưỡi mai : *Thuê thợ đào đầu để lấy đất đắp đê.*

Đầu 闘. Ganh đua : *Đầu tài, đầu sức.*

Đầu-chiến 〇 戰. Đánh nhau. || **Đầu-giá** 〇 價. Ganh nhau trả giá cao mà mua : *Hàng bán đầu giá.* || **Đầu kiếm** 〇 劍. Đánh gươm thi. || **Đầu-khâu** 〇 口. Cãi nhau : *Hai bên đầu-khâu.* || **Đầu-mã** 〇 馬. Đua ngựa. || **Đầu-trí** 〇 智. Đua thi trí khôn. || **Đầu-xảo** 〇 巧. Thi cái khéo.

Đầu

Đầu. Xem « đào, ả-đào ».

Đầu. 1. Phần trên nhất trong thân thể người ta và các loài động-vật. Tiếng cổ gọi là trốc. — 2. Dùng để chỉ từng đơn-vị một : *Mấy đầu cùn, mấy đầu gậy; Tóm kê đầu, rau kê mớ.* Nghĩa rộng : ở trên hết, trước hết hay là cùng hết : *Đầu núi, đầu tháng, đầu phố, đầu làng v. v.*

Đầu bài. Đề-mục ra cho học-trò làm : *Đầu bài luận, đầu bài tính.* || **Đầu bếp.** Người nấu bếp chính. || **Đầu bò.** Nghĩa bóng : nói người bướng-bỉnh. || **Đầu bươu.** Bướng-bỉnh. || **Đầu chổi.** Phần đầu xương ống. || **Đầu đàn.** Lớn nhất và đứng đầu một đàn : *Vịt đầu đàn.* || **Đầu danh.** Cái mụn đầu nhọn. Cũng nói là « đầu đình ». || **Đầu đê.** Cũng nghĩa như đầu bài. || **Đầu gối.** Chỗ ống chân khớp với đùi. || **Đầu hồi.** Đầu trái nhà. || **Đầu lâu.** Sọ người. || **Đầu lòng.** Nói người con đẻ trước nhất : *Đầu lòng hai ả lỗ-ngà (K).* || **Đầu lưỡi.** Nghĩa bóng : thơn-thớt ngoài miệng mà không thực bụng. || **Đầu mặt.** Đốt ở cây tre, cây trúc. || **Đầu mẩu.** Cũng như đầu mặt. Nghĩa bóng : người nhiều tuổi trong một phe, một giáp. || **Đầu-mục.** Người đứng đầu trong một bộ-lạc hay một đảng : *Quan lang là đầu-mục đàn Mường.* || **Đầu nậu.** Người đứng đầu trong một bọn phu-phen, võ-ngệ. || **Đầu nhòng.** Đầu hàng chiếu chỗ đình-trung : *Đầu nhòng quan-viên.* || **Đầu nước.** Đầu ngọn nước vỡ, bị hại trước nhất : *Chết đầu nước.* || **Đầu rau.** Hòn đất nặn để bắc nồi mà đun. || **Đầu sỏ.** Người đứng đầu cáng-đáng cả mọi việc. || **Đầu têu.** Người bày trò ra trước. || **Đầu xâu.** Người đứng đầu hạng dân-định nộp sưu : *Lý-trưởng là đầu xâu.* || **Đầu xứ.** Người đồ đầu khảo-hạch trong một tỉnh.

VĂN-LIỆU. — Đầu trâu mặt ngựa. — Đầu râu tóc bạc. — Giấu đầu hở đuôi. — Đầu sông ngọn nguồn. — Đầu sóng ngọn gió. — Đầu gối tay ấp. — Đầu mày cuối mắt. — Đầu voi đuôi chuột. — Đầu đường xó chợ. — Trăm đầu đồ đàn lăm. — To đầu khó chui. — Đầu của tai nheo. — Đầu Ngô mình Sở. — Đầu gà má lợn (T-ng).

Đầu 投. Gieo mình vào, ném vào : *Đầu sào làm con nuôi cửa Phật.*

Đầu-cáo ○ 告. Đưa đơn đi kiện : *Đầu-cáo cửa công.* || **Đầu-cơ** ○ 機. Đón dịp : *Buôn bán đầu-cơ.* || **Đầu-đơn** ○ 單. Đệ đơn đến cửa quan. || **Đầu hàng** ○ 降. Nói về đối-dịch nhau, một bên ra chịu phục. || **Đầu-hồ** ○ 壺. Một trò chơi gieo thẻ cho lọt trúng vào cái bầu gỗ. || **Đầu-phiếu** ○ 票. Bỏ vé bầu. || **Đầu-quân** ○ 軍. Xin đi lính. || **Đầu-thai** ○ 胎. Hiện vào làm con nhà nào.

VĂN-LIỆU. — Đầu thủ ky khí (T-ng).

Đấu

Đấu 斗. 1. Cái đấu (đồ đong lường).

Đấu thăng ○ 升. Cái đấu với cái thăng. Nói người làm quan bổng lộc ít : *Phận đấu-thăng ai có tham giờ (Yên-đồ).*

II. Tên một ngôi sao trong nhị-thập-bát tú. Tên gọi tắt sao Bắc-đầu.

Đấu-son ○ 山. Do chữ Bắc-đầu Thái-son nói tắt. Dùng để ví ông thầy học có đức-vọng cao như sao Bắc-đầu và núi Thái-son.

Đậu

Đậu. 1. Đứng lại : *Tàu đậu, thuyền đậu, chim đậu.* — 2. Không rụng, không hỏng, không đổ : *Thi đậu ; cây na nhiều quả mà không đậu được mấy, quay đậu, miếng cau đậu.* — 3. Chập lại với nhau : *Sợi đậu ba, sợi đậu hai, đậu chỉ.*

Đậu (hay là đỗ). Loài ngũ-cốc, quả dài, có hạt : *Đậu xanh, đậu ván v. v.*

Đậu đen. Thù đậu mà vỏ hạt đen. || **Đậu dũa.** Thù đậu quả dài như chiếc dũa. || **Đậu hòa-lan.** Giống đậu của người Hòa-lan đưa sang. || **Đậu lạc.** Thù đậu mà quả sinh ở dưới đất. || **Đậu nành hay đậu tương.** Thù đậu có hạt dùng làm đậu phụ hay làm tương. || **Đậu ngự.** Thù đậu có quả to, hạt ăn bùi. **Đậu phụ.** Thù ăn làm bằng bột đậu nành, đóng thành bánh, thường gọi tắt là đậu. || **Đậu phụ-nhự.** Thù đồ ăn của người Tàu, làm bằng khoai sọ và tương đậu. || **Đậu phụng.** Tức là đậu lạc. || **Đậu ván.** Thù đậu quả to và dẹt.

Đậu thiêu. Thù cây có quả như quả đậu, trên mặt ngược trông đề gậy cánh-kiến.

Đậu 痘. Một chứng bệnh truyền-nhiễm phát ra có mùa, thường gọi là bông hay là thiên-hoa : *Lên đậu, trồng đậu.*

Đậu Lào. Một thứ bệnh sốt.

Đầy

Đầy. 1. Chỗ gần mình : *Lại đây, để đây, đây này.* — 2. Tiếng giao hẹn đê đàng : *au câu : Tôi về đây.*

VĂN-LIỆU. — Đi cho biết đó biết đây, Ở nhà với mẹ biết ngày nào khôn. — *Đầy máy, đây cũng song già, Đầy quan lồng-độc, đây bà quận-công.* — Con ơi, mẹ bảo đây này, Học buôn học bán cho tay người ta. — *Muốn cho có đây có đây, Sơn-lâm chưa để một cây nên rừng.* — *Mẹ già như chuối chín cây, Sao đây chẳng liệu, cho đây liệu cùng.* — *Đầy với đây không đây mà huộc (C-d).*

Đầy-đầy. Rầy-rụa, nhất định không chịu : *Rầy đây-đầy, chối đây-đầy.*

VĂN-LIỆU. — *Đầy-đầy như Đát-kỷ.* — *Đầy-đầy như gái rầy chồng ốm (T-ng).*

Đầy

Đầy. 1. Ở chỗ ấy, trái với đây : *Đề đây.* — 2. Tiếng giao hẹn đê đàng sau câu : *Làm đi đây nhé ! Tôi trả đây nhé !* — 3. Tiếng đề chỉ lời đã nói : *Hấy, đã bảo mà !*

VĂN-LIỆU. — *Cơm chẳng ăn, gạo còn đây.* — *Hấy vàng đây cũng đồng đen, Đây hoa thiên-lily, đây sen Tây-hồ.* — *Đây quan, đây cũng chín liền, Đây khoa văn-giáp, đây diên có chuôi (C-d).* — *Còn tinh đâu nữa là thù đây thôi (K).* — *Tuồng ảo-hóa đã bày ra đây (C-o).* — *Chữ đồng lấy đây làm ghi (C-o).*

Đầy

Đầy. 1. Lên đến tận bờ, tận miệng, trái với với : *Nước đầy chén.* — 2. Không khuyết : *Mặt trăng đầy.* — 3. Nhiều quá, đông quá : *Khách đầy nhà, mực đầy áo v. v..* — 4. Trọn, đủ : *Đầy tháng, đầy cữ, đầy năm.* — 5. Trưởng lên : *Đầy bụng, đầy hơi.*

Đầy-dầy. Nhiều ùn lên : *Nhà cửa đầy-dầy, hàng họ đầy-dầy.* || **Đầy-đặn.** Tròn-trĩnh, vẹn đủ : *Nét mặt đầy-đặn, đong bán đầy-đặn.* Nghĩa bóng : phúc-hậu : *Ăn ở đầy-đặn.* || **Đầy gan đầy ruột.** Nghĩa bóng : tức giận : *Tức đầy gan đầy ruột.* || **Đầy khê.** Đầy thừa : *Hoa đâu san-sát đây khê một vườn (Nh-đ-m).* || **Đầy ới.** Đầy ựa ra : *Chợ đầy ới những hàng cá.*

VĂN-LIỆU. — *Đong đầy khảo với.* — *Sông sâu chớ lội, đó đây chớ đi.* — *Lấy chồng làm lẽ khỏi lo, Cơm nguội đầy rá, cá kho đầy nồi (C-d).* — *Khuôn trắng đầy-đặn, nét ngời nở-nang (K).* — *Đầy thêm hoa rụng biết người ở đâu (K).* — *Giọt dài giọt ngắn, chén đầy chén với (K).* — *Đầy sông kinh-ngạc, chặt đường giáp-binh (K).*

Đầy

Đầy. 1. Đun mạnh : *Đầy cửa, đầy thuyền, đầy xe.* — 2. Không chịu, không nhận : *Đầy ra, không cho vào hội.*

VĂN-LIỆU. — *Chẳng được ăn thì đầy bẻ ra sòng.* — *Đầy xe vàng chỉ đặc sai (K).* — *Đầy song đã thấy Sở-khanh lên vào (K).*

Đầy

Đầy. Hơi to, hơi béo : *Người đầy, béo đầy.* Nghĩa rộng : đầy đủ, chan-chứa : *Lên cho đầy túi, ăn cho đầy bụng, chơi cho đầy tháng đầy ngày.*

Đầy cánh. Dương thật thẳng cánh : *Cái nõ dương thật đầy cánh.* || **Đầy-đà.** To béo mập-mạp : *Ăn gì to lớn đầy-đà làm sao ! (K).* || **Đầy-đầy.** Thường nói là « đầy-đầy ». Hơi đầy : *Người đầy-đầy.* || **Đầy sức.** Làm vừa đúng sức : *Làm việc đầy sức, gánh nặng đầy sức.*

Đậy

Đậy. Úp cái nắp hay vật gì lên trên : *Đậy nồi cơm, đậy chum nước, đậy mặt v. v.*

Đậy-điem. Che đậy : *Đậy-điem đồ lặt cho kỹ.* Trong ngoà *đậy-điem,* nói năng dịu-dàng (C. h.). Nghĩa bóng : giấu-giếm : *Đậy-điem những điều tội lỗi của kẻ dơ.*

VĂN-LIỆU. — *Chó treo, mèo đậy.* — *Có mồm thì cắp, có nắp thì đậy (T-ng).*

Đe

Đe. Đồ dùng bằng sắt của thợ bạc hay thợ rèn để vàng bạc hay sắt lên mà dẹt.

Đe. Dọa : *Đe cho trẻ sợ.*

Đe-dọa. Cũng nghĩa như đe. || **Đe-loi.** Cũng nghĩa như đe : *Con thơ dại lấy ai rèn cặp, Vợ trẻ-trung lắm kẻ đe-loi (câu đối cổ).* || **Đe-net.** Dọa nạt cho sợ : *Đe-net trẻ con.*

Đề

Đề. Lấy sức nâng áp lên trên cái gì để dẫn xuống : *Đề tay lên tờ giấy.* Nghĩa bóng : ganh đua mà hơn người ta : *Đề cao đề được nhiều người ; tốt đồ, đề tốt đèn (tiếng đánh tam-cúc).*

Đề-nén. Nghĩa bóng : lấy sức hay lấy thế mà bắt ép người ta phải chịu : *Đề-nén dân em.*

VĂN-LIỆU. — *Lấy thịt đề người (T-ng).*

Đề. Noi theo, phỏng : *Xăm-xám đề neo Lam-kiều lần sang (K).*

Đề chừng. Nói phỏng, đoán phỏng : *Sinh rằng khéo nói à chừng (K).*

Đẻ

Đẻ. Sinh nở : *Đẻ con, đẻ trứng.* Nghĩa bóng : nảy-nở nhiều ra : *Nợ đẻ lãi.*

VĂN-LIỆU. — *Mang nặng đẻ đau.* — *Gà đẻ, gà cục-tác.* — *Đau đẻ, như ngựa ghê đòn ghen.* — *Có chữa có đẻ.* — *Cây không trồng không tiếc, Con chẳng đẻ chẳng thương.* — *Tiền đẻ trong nhà tiền chữa, Tiền ra khỏi cửa tiền đẻ (T-ng).*

Đem

Đem. Đưa đến, mang đến : *Đem con đi học.*

Đem lòng. Đề lòng vào : *Đem lòng thương.*

Đen

Đen. 1. Sắc tối mù, trái với trắng : *Mực đen, da đen, mày đen.* — 2. Nói về thời-vận rủi-ro. không gặp hước : *Đang lúc vận đen, không nên làm gì.* — 3. Xấu, tệ : *Lòng người đen bạc.*

Đen đen. Hơi đen. || **Đen-đuì.** Đen. Nghĩa bóng : không may : *Thời vận đen-đuì.* || **Đen giòn.** Đen mà xinh. || **Đen kịt.** Đen khắp cả : *Máy kéo đen kịt.* || **Đen nghịt.** Đông, chật : *Đám hội đen nghịt, đàn kiến đen nghịt.* || **Đen ngòm.** Đen mà tối. || **Đen sì.** Đen tối. || **Đen thui-thúi.** Đen cháy như thui.

VĂN-LIỆU. — *Đen như củ tam-thất.* — *Gần mực thì đen.* — *Chó đen giữ mực.* — *Cơn đen vận tưng.* — *Đen đầu thì bỏ, đồ đầu thì nuôi.* — *Đen như cuốc (T-ng).*

Đèn

Đèn. Đồ dùng để thắp cho sáng : *Đèn dầu, đèn điện.*

Đèn cây. Đèn có chân. || **Đèn chạy quân.** Tức là đèn cù của trẻ con chơi rằm tháng tám. || **Đèn đất.** Đèn thắp bằng hơi một thứ đất riêng. || **Đèn ló.** Thứ đèn chỉ chiếu lấy có một mặt, dùng để soi xa. || **Đèn lồng.** Thứ đèn ngoài có cái lồng phất giấy hay lụa. || **Đèn lồng khướu.** Thứ đèn hút thuốc phiện, ngoài có cái lồng bằng đồng, như lồng khướu, để xách đi cho tiện. **Đèn pha (phare).** Thứ đèn chiếu xa, thắp ở trên tháp cao ngoài biển để chỉ cho tàu bè biết lối đi đêm. Ô-tô dùng đi đêm cũng có thứ đèn chiếu xa gọi là đèn « pha ». || **Đèn quang.** Thứ đèn thắp bằng dầu ta, hai bên có quai, hình như cái quang. || **Đèn treo.** Đèn có dây treo. || **Đèn trời.** Nghĩa bóng : nói về sự soi xét tỏ rõ của các quan : *Đèn trời soi xét.* || **Đèn vách.** Thứ đèn treo trên vách, trên tường. || **Đèn xếp.** Thứ đèn bằng giấy xếp nếp,

Đẹn

Đẹn. Một thứ bệnh riêng của trẻ con mới đẻ : *Đẹn ngủ.*

Đeo

Đeo. Mắc hay buộc vào thân thể người hay một vật gì : *Đeo vòng, đeo bùa, đeo khăn gói, đeo nhạc v. v.*

Đeo-đai. Vương-viu, mắc-miu : *Trông nàng chàng cũng ra tình đeo-đai (K).* || **Đeo-dăng.** Cũng như « đeo-đai » : *Cớ chi mà đeo-dăng trần-duyên (C-o).* || **Đeo-đuôi.** Quán-quít : *Cóng đeo-đuôi chẳng thiệt-thối lắm ru (K).*

VĂN-LIỆU. — *Lời-thôi sữ-tử vai đeo lọ (thơ cổ),*

Đéo

Đéo (tiếng tục). Nói về sự giao-cấu.

Đèo

Đèo. Đường đi qua ngọn núi : *Lên dốc xuống đèo.*

Đèo Ngang. Đèo qua núi Hoành-son : *Bước tới đèo Ngang bóng xế tà (thơ bà huyện Thanh-quan).*

Đèo. Mang thêm : *Gánh gạo đèo thêm ít khoai. Một tay đèo ba con mọn.*